

นาถกรรมธรรมสภา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง

พระพรหมบัณฑิต
(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

นาถกรรมธรรมกถา
ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

(ป.ธ.๘,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม

ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

ประธานศูนย์พระปริยัตินิเทศก์แห่งคณะสงฆ์

ประธานศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมเทศนารับพระราชทานถวาย

ในพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตมวาร (ครบ ๗ วัน)

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร)

ณ วัดพิชยญาติการาม แขวงสมเด็จเจ้าพระยา

เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

(ป.ธ.๘,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

ประธานศูนย์พระปริยัตินิตเทศก์แห่งประเทศไทย

ประธานศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : พระธรรมเทศนารับพระราชทานถวายในพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตมวารสมเด็จพะพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร) ณ วัดพิชยญาติการาม แขวงสมเด็จเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อเป็นคลัง ศูนย์การเรียนรู้ และเป็นต้นแบบการแสดงพระธรรมเทศนา ปาฐกถา ธรรมกถา สัมโมทนียกถา และอื่นๆ ในพระพรหมบัณฑิต
- เป็นธรรมวิทยาทาน

บรรณาธิการ : พระพรหมบัณฑิต

จัด/พิมพ์/แบบปก : พระมหาผล วิเชฏฐสมโณ

ตรวจทาน : พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ, พระมหาผล วิเชฏฐสมโณ, พระปลัดยรรยง ยสวฑฒโก, พระประสงค์ จิตธมฺโม, สมัชญา เลิศชนะการ (ศา)

ติดต่อ : สำนักงานประชาสัมพันธ์วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร
โทร. ๐๒-๔๖๖-๑๖๘๓

Website : www.watprayoon.com

สำนักพิมพ์ : องค์การเผยแผ่วัดประยูรวงศาวาส

**นาถกรณธรรมกถา
ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง**

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธรรมจิตโต ป.ธ.๘,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์,อัครมหาบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม

ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ประธานศูนย์พระปริยัตินิเทศก์แห่งคณะสงฆ์

ประธานศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

อุปนายกสภามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึง*

พระพรหมบัณฑิต
(ป.ธ.๘, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)
กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
ประธานศูนย์พระปริยัตินิตเทศก์แห่งคณะสงฆ์
ประธานศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก
อุปนายกสภามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ยมปิ ภิกขเว ภิกขุ ยานิ ตานิ สพรหมจารีณิ อัจจาวจานิ กิกรณียานิ
ตตถ ทกโข โหติ อนลโส ตตรูปายาย วิมัสาย สมณนาคโต อลั กาทู อลั
ลวีธาตุ อยมปิ ธมโม นาถกรโณติ.

สุตต. อัง. ๑๖/๑๗.๓.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายเป็นวิสัชนาพระธรรมเทศนาในนาถกรณ
ธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึง ฉลองพระเดชพระคุณระดับพระปัญญา
บารมี อนุรูปแต่พระราชกุศลบุญราศีทักษิณานุประทาน ในการที่สมเด็จพระ
บรมพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณา
โปรดพระราชทานพระบรมราชาอนุเคราะห์ การบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตมวาร

---

*พระธรรมเทศนารับพระราชทานถวายเป็นพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตมวาร สมเด็จพระพุทธชินวงศ์
(อุปสมมหาเถร) ณ วัดพิชยญาติการาม แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๔
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึง ๕

๙ วัน อุทิศถวายเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดพิชยญาติการาม อดีตเจ้าคณะใหญ่หนกลาง และอดีตกรรมการมหาเถรสมาคม ผู้ถึงมรณภาพเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายนที่ผ่านมา รวมอายุได้ ๙๘ ปี การที่สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตในครั้งนี้ก็ ด้วยเหตุที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ในยามที่มีชีวิตอยู่ได้บำเพ็ญทานุทานิตประโยชน์ไว้แก่ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นอเนกประการ ทั้งนี้เพราะเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาเถรระผู้เพียบพร้อมด้วยอรรถกถิตสมบัติและปรหิตปฏิบัติ

กล่าวในส่วนอรรถกถิตสมบัติ คือ ความพร้อมแห่งคุณสมบัตีส่วนตน เจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้าก้าเนิดที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ ได้รับการเป็นอุปสมบทเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ที่วัดละมุด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๔ ประโยคในสำนักเรียนวัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร จากนั้นไปศึกษาต่อในต่างประเทศจนสำเร็จปริญญาตรีบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชียโบราณ จากมหาวิทยาลัยมคอประเทศไทย

ในส่วนปรหิตปฏิบัติ คือ การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อประเทศชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น เจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้า ได้ได้ความรู้ความสามารถในการสนองงานพระศาสนาอย่างเต็มที่ มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ทั้งในด้านกรปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ

ในด้านการปกครอง เคยดำรงตำแหน่งที่สำคัญในคณะสงฆ์ คือ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม เป็นเลขานุการเจ้าคณะภาค ๑๓ เป็นรองเจ้าคณะภาค ๑๓ เป็นเจ้าอาวาสวัดพิชยญาติการาม เป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ เป็นเจ้าคณะภาค ๑ เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม และเป็นเจ้าคณะใหญ่หนกลาง

ในด้านการศาสนศึกษา ได้ดำเนินการจัดตั้งสถาบันบาฬีศึกษาพุทธโฆส ซึ่งต่อมาได้ยกสถานะเป็นวิทยาเขต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนี้เปิดการเรียนการสอนสาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์ที่เน้น การศึกษาคัมภีร์สัททวิเสสและคัมภีร์บาลีพระไตรปิฎก และยังรับผู้จบเปรียญธรรม ๙ ประโยคเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก อีกด้วย

ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้สานต่อนโยบายของสมเด็จพระมหาธีรจารย์ อดีตเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ที่กำหนดให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์หนกลางมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ เป็นประจำทุกปี เป็นจำนวนเงินปีละไม่ต่ำกว่าหนึ่งร้อยล้านบาท

ในด้านการเผยแผ่ เป็นประธานคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่สำคัญคือเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาวิปัสสนาภาวนาที่ศึกษาหลักกรรมฐานที่วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม พร้อมกับจัดสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมธรรมโมลี ที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ใช้เป็นที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของเจ้าคณะพระสังฆาธิการ พระนิสิต และประชาชนทั่วไป

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง

ในด้านการสาธารณูปการ ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ภายในวัดพิชยญาติการาม เช่น พระอุโบสถ พระปราสาท ศาลาการเปรียญ หมุกุฎสิทธิ์ที่ชำรุดทรุดโทรมให้กลับมาเป็นเสนาสนสัปปายะและเป็นที่ยังเจริญ ศรัทธาของสาธุชน ได้สร้างศาลาปฏิบัติธรรมสมเด็จพระพุทธชินวงศ์สภา หลังนี้และอาคารเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา ส่วนอาคารที่ยังสร้างไม่แล้ว เสร็จคือปราสาทพระนครหลวงจำลอง ๖ ชั้น นอกจากนี้ ในฐานะประธาน พัฒนาปรับปรุงพุทธมณฑล ได้จัดสร้างอาคารปฏิบัติธรรมชื่อว่า “โพธิญาณ มหาวิชชาลัย” จนแล้วเสร็จ

นับได้ว่า เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ได้บำเพ็ญหิตานุหิต ประโยชน์ไว้มากมายเกินกว่าจะพรรณนาได้ครบถ้วน ทั้งนี้เพราะเจ้าพระคุณ สมเด็จพระเจ้า ได้พัฒนาตนอย่างต่อเนื่องให้เพียบพร้อมด้วยอรรถกถาธรรมปฏิบัติและ บำเพ็ญพรตปฏิบัติด้วยจิตใจที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา จึงเป็นพระสงฆ์ ประพฤติดีปฏิบัติชอบผู้อุทิศชีวิตเพื่อประเทศชาติ พระพุทธศาสนาและ สถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแน่วแน่มั่นคง ดำรงตนเป็นนาคะคือเป็นที่พึ่ง ของสังคมอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ทั้งนี้เพราะเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้า เปี่ยม ด้วยคุณธรรมที่ชื่อว่า นาคกรณธรรม แปลว่า ธรรมสร้างที่พึ่ง มีทั้งสิ้น ๑๐ ประการ ซึ่งจะขอรับพระราชทานยกมาถวายวิสาขนาเพียงประการเดียว คือ ข้อกิงกรณ์เยสุ ทกขตา หมายถึงการเอาใจใส่กิจธุระของหมู่คณะตั้งพระบาลี ที่อาตมภาพได้รับพระราชทานยกเป็นนิกตบพทไฉ ณ เบื้องต้นว่า “ยมปิ ภิกขเว ภิกขุ ยานิ ตานิ สพรหมจารีนิ อุจจาวจานิ กิกรณียานิ ตตถ ทกโข โหติ อนสโส” เป็นต้น แปลความว่า “แม้ชื่อที่ภิกษุเป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้าน ในกิจธุระใหญ่ย่อยของเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญา พิจารณาหาอุบายในกิจธุระนั้นๆ ทำเองก็ได้ จัดการให้คนอื่นทำก็ได้

นี่เป็นนาถกรรมธรรม”

ขอรับพระราชทานถวายวิสาขนาว่า บุคคลผู้มีนาถกรรมธรรมย่อมสามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นคนอนาถาที่ไร้ที่พึ่ง ยิ่งไปกว่านั้นยังพัฒนาตนให้เป็นที่พึ่งของคนอื่นก็ได้ ทั้งนี้เพราะบุคคลเช่นนี้เป็นคนขยันไม่เกียจคร้านที่ทำการกิจธุระอย่างเอาจริงเอาจังไม่ย่อท้อ แม้เมื่อประสบปัญหาอุปสรรคก็ใช้ปัญญาพิจารณาหาทางออกจากปัญหานั้นจนได้ มีความรู้ความสามารถมากพอที่จะลงมือทำการกิจธุระนั้นด้วยตนเองก็ได้ หรือบริหารจัดการให้คนอื่นทำการกิจธุระนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตนวางไว้ก็ได้ เรื่องเล่าในวัฒนธรรมปถชาติเป็นตัวอย่างที่ดีของนาถกรรมธรรมข้อนี้ซึ่งจะขอรับพระราชทานยกมาพรรณนาถวายโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ในอดีตกาลนานมาแล้วเมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าเกวียนทำการค้าด้วยกองเกวียน ๕๐๐ เล่ม ครั้งหนึ่ง พระโพธิสัตว์พากองเกวียนออกเดินทางผ่านทะเลทรายกันดารแห่งหนึ่งมีระยะทางประมาณ ๖๐ โยชน์ ในทะเลทรายนั่นกองเกวียนไม่อาจเดินทางในเวลากลางวันซึ่งมีอากาศร้อนจัด พระโพธิสัตว์จึงให้ออกเดินทางเฉพาะเวลากลางคืน พอพระอาทิตย์ขึ้นก็ให้จอดเกวียนล้อมเป็นวงกลมทำหลังคากันแดด คนงานทานอาหารเสร็จแต่เช้าแล้วนั่งพักในร่มเงาจนหมดวัน เมื่อพระอาทิตย์ตกแล้วจึงเทียมเกวียนออกเดินทางต่อในเวลากลางคืน โดยมีคนนำทางนอนดูดวงดาวอยู่ในเกวียนเล่มแรกทำหน้าที่เป็นผู้บอกทาง

พ่อค้าเกวียนพาคณะเดินทางผ่านทะเลทรายไปได้ ๕๙ โยชน์ คิดว่า

นาถกรรมธรรมภา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง

อีกคืนเดียวเท่านั้นก็จะออกพันธะเลทราช จึงให้คนงานบริโภคาหารเย็น ไข่ ฟืนและน้ำจันทลินแล้วเทียมเกวียนออกเดินทางไปในเวลากลางคืน แต่ก็ เกิดเรื่องขึ้นในคืนสุดท้ายนั้นเมื่อคนบอกทางที่นอนคูดาวอยู่ในเกวียนเล่มแรก เมลอลหลับไป วิวที่ลากเกวียนเล่มแรกจึงขาดคนควบคุม วิวตัวนี้จึงเดินวกกลับ สู่เส้นทางที่มันเคยมา วิวตัวอื่นก็เดินวกกลับทางเก่าตามกันเป็นแถวโดยย้อน กลับเข้าไปในทะเลทราชอีก พอคนบอกทางตื่นขึ้นในเวลาเช้าจึงพบว่า กอง เกวียนได้วนกลับมาอยู่ในจุดเดิมที่เคยตั้งค่ายพักเมื่อวันวาน ถึงตอนนี้ไม่มี อาหารและน้ำเหลืออยู่เลย

พระโพธิสัตว์คิดว่า เมื่อวิวไม่มีน้ำกินก็จะไม่มีแรงลากเกวียนออกจาก ทะเลทราช ทุกคนจะตายกันหมด พระโพธิสัตว์จึงออกสำรวจหาแหล่งน้ำใน บริเวณโดยรอบจนเห็นกอกหญ้ากอกหนึ่งแล้วสันนิษฐานว่า คงมีทางน้ำไหลอยู่ ได้กอกหญ้านี้ จึงสั่งให้คนงานช่วยกันไขจอบขุดลงที่กอกหญ้านั้น เมื่อขุดลึกลงไป หลหลายวา จอบได้กระทบกับแผ่นดินข้างล่าง พอจอบกระทบแผ่นดิน คนงาน ทั้งหมดพากันท้อถอยหมดกำลังใจไม่ยอมขุดต่อไป

ฝ่ายพระโพธิสัตว์ใช้ปัญญาพิจารณาแล้วสันนิษฐานว่า น่าจะมีทางน้ำ ไหลอยู่ใต้แผ่นดินนี้ จึงลงไปยืนบนแผ่นดิน ก้มลงเอาใบหูแนบแผ่นดิน ได้ยิน เสียงน้ำไหลอยู่ด้านล่าง จึงขึ้นมาบอกคนรับใช้คนสนิทว่า “เมื่อเธอละความ เพียรเสีย พวกเราจักฉิบหาย เธออย่าละความเพียร จงหยิบเอาค้อนเหล็กนี้ ลงไปในหลุม ขุดแผ่นดินนี้”

คนรับใช้คนสนิทฟังคำของพระโพธิสัตว์แล้วเกิดฮึกเหิมมีกำลังใจที่จะ ขุดต่อไป เขาคนเดียวลงไปทีกันบ่อแล้วใช้ขันขุดแผ่นดินจนแตกเป็น สองซีก

ตกลงไปขวางทางน้ำไหลทำให้เกิดเกลียวน้ำพุ่งขึ้นมาสูงเท่าลำตาล คนทั้งหมดพากันตีมน้ำและให้ฝูงวัวกินน้ำ เมื่อพระอาทิตย์ตก จึงพากันเดินทางออกพ้นทะเลทรายรอดพ้นจากความตายในที่สุด ทั้งนี้เพราะได้พระโพธิสัตว์ เป็นนาถะ คือ เป็นที่พึ่งในยามวิกฤต

พระโพธิสัตว์สามารถเป็นที่พึ่งของคนทั้งหลายเพราะมีนาถกรรมธรรมข้อ “กิงกรณียesu ทกขตา หมายถึง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่อหมู่คณะ” แม้พระโพธิสัตว์จะเจอปัญหาใหญ่คือพบแผ่นดินหินขวางอยู่ที่ก้นบ่อ ก็ไม่ท้อถอยหมดกำลังใจ กลับใช้ปัญญาพิจารณาสันนิษฐานว่า น่าจะมีทางน้ำไหลอยู่ใต้แผ่นดิน จากนั้นได้กล่าวปลุกใจคนรับใช้คนสนิทให้ลงไปหุบแผ่นดินจนแตกออกเป็นสองซีก นี่คือความสามารถในการบริหารของพระโพธิสัตว์ตามพระบาลีที่ว่า “อล กาทุ อล สวีธาตุ ทำเองก็ได้ จัดการให้คนอื่นทำก็ได้” สมดังพุทธภาษิตในธรรมบทที่ว่า “อปปมตโต ปมตเตสุ” เป็นต้น แปลความว่า “เมื่อคนทั้งหลายพากันประมาทมัวเมา เขาไม่ประมาท เมื่อคนทั้งหลายพากันหลับไหล เขาตื่นอยู่เสมอ ผู้มีปัญญาดียอมนำหน้าผู้มีปัญญาทรามไปเหมือนม้าฝีเท้าดีนำหน้าม้าฝีเท้าทรามไป ฉะนั้น”

เมื่อคนทั้งหลายพากันประมาทมัวเมา เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ ไม่ประมาท มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนจนสามารถสอบไล่ได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคและสำเร็จปริญญาตรีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยในประเทศอินเดีย ความใฝ่รู้ทำให้เจ้าพระคุณสมเด็จพระคุณสมเด็จฯ ลงมือผลิตผลงานวิชาการด้านภาษาบาลีไว้มากมายเช่นสังคหานุกรมพระไตรปิฎกเชิงวิจัยฉบับบาลีไทย การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท ตรวจชำระคัมภีร์สังคหนิติ จนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้ดำรงตำแหน่ง ศาสตราจารย์พิเศษ”

นาถกรรมธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง ๑๐

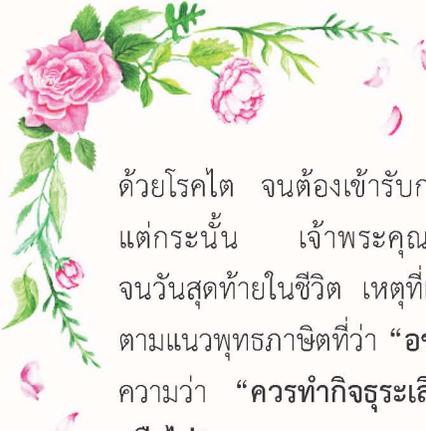

ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากนั้นรัฐบาล
สหภาพเมียนมาร์ยังได้ถวายสมณศักดิ์ “อัครมหาบัณฑิต” เพื่อเชิดชูเกียรติ
คุณพระมหาเถระผู้มีผลงานทางภาษาบาลี และวิปัสสนากาวนา

เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นพระมหาเถระผู้มีความพิเศษ
ตรงที่เป็นทั้งนักปริยัติและนักปฏิบัติ เจ้าพระคุณสมเด็จพระ
การปฏิบัติวิปัสสนากาวนาเป็นเวลา ๕๕ วัน เมื่อครั้งยังเป็นพระมหาเปรียญ
ธรรม ๕ ประโยคได้มอบตัวเป็นศิษย์ของสำนักกรรมฐานชื่อว่า วิเวกอาศรม
ที่จังหวัดชลบุรี ประสบการณ์ในการปฏิบัตินี้เป็นแรงหนุนส่งให้เจ้าพระคุณสม
เด็จพระคุณเจ้าดำเนินการเปิดหลักสูตรปริญญาโทสาขาวิปัสสนากาวนาเป็นครั้งแรกใน
ประเทศไทยที่วิทยาเขตบาวีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม หลักสูตรนี้กำหนดให้
ศึกษาและปฏิบัติกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎก ทั้งยัง
กำหนดให้นิสิตเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นเวลา ๗ เดือนทั้งในประเทศ
และต่างประเทศ หลักสูตรปริญญาโทสาขาวิปัสสนากาวนาคือเป็นที่นิยมเข้า
ศึกษากันมาก จนกระทั่งเจ้าพระคุณสมเด็จพระคุณเจ้าได้พัฒนาต่อขยายเป็นหลักสูตร
ปริญญาเอกสาขาวิปัสสนากาวนาเปิดการเรียนการสอนได้เพียงหนึ่งสัปดาห์
ก่อนที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระคุณเจ้าถึงมรณภาพ

โดยนัยดังพรรณนามานี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นพระ
มหาเถระนักบริหารที่ครบเครื่องเข้าคุณลักษณะนาถกรรมธรรมที่ว่า “อลั กาคู์
อลั สวีธาตุ์ ทำเองก็ได้ จัดการให้คนอื่นทำก็ได้” ยิ่งไปกว่านั้นเจ้าพระคุณ
สมเด็จพระคุณเจ้ายังมีคุณลักษณะนาถกรรมธรรมอีกประการหนึ่งคือ “ตตถ ทกโข โหติ
อนลโส” แปลความว่า “เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในกิจธุระใหญ่น้อยของหมู่
คณะ” ดังจะเห็นได้ว่าในบั้นปลายชีวิต แม้ว่าเจ้าพระคุณสมเด็จพระคุณเจ้า อาพาธ

ด้วยโรคไต จึงต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี แต่กระนั้น เจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้าก็ยังออกปฏิบัติศาสนกิจเป็นปกติจวบจนวันสุดท้ายในชีวิต เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้า ดำเนินชีวิตตามแนวพุทธภาษิตที่ว่า “อชฺเชว กิจฺจมาตปปี โภ ชญญา มรณํ สุเว” แปลความว่า “ควรทำกิจธุระเสียแต่วันนี้ ใครจะรู้ว่าพรุ่งนี้ความตายจะมาถึงหรือไม่”

บัดนี้ แม้เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์จะได้ล่วงลับดับสังขาร แต่ก็ได้ฝากผลงานประดับไว้ในโลกนี้เป็นประโยชน์ไพศาลแก่ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ สมดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “รูป ชีรติ มัจจانی นามโคตตํ น ชีรติ ร่างกายของสัตว์ทั้งหลายเสื่อมสลายไป แต่ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลหาได้เสื่อมสลายไปไม่” สอดคล้องต้องตามบทพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ในเรื่องกฤษฎาสอนน้องที่ว่า

“พฤษภาสกร อิกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เส่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา”

สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ กอปรด้วยพระราชศรัทธาในปฏิบัติทางที่ตรงตามหลักนาถกรรมธรรมของเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร) จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตการบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตมวาร ๗ วัน

นาถกรรมธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง ๑๒

อุทิศถวายในวันนี้

อิมินา กตปุณเณน ขออำนาจพระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญให้เป็นไปด้วย
ดีในหมู่สงฆ์ทั้งปวงนี้จงสัมฤทธิ์ประสิทธิ์อิฏฐวิบากศุภผลเพิ่มบารมีธรรมยิ่ง
ขึ้นไปในสัมปรายภพแต่เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร)
สมเด็จพระราชเจตนาปรารภทุกประการ

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศานี้ พระสงฆ์จตุรวรรค จักสวดคาถาธรรม
บรยาย เพื่อเพิ่มพูนอัปมาทธรรมสัมมาปฏิบัติให้ไพบุลย์ยิ่งขึ้นไป

รับพระราชทานถวายวิสิขนาพระธรรมเทศนาในนาถกรณธรรมกลา
ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ยุติลงคงไว้แต่เพียงเท่านี้

เอวี่ ก็มีด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง ๑๔

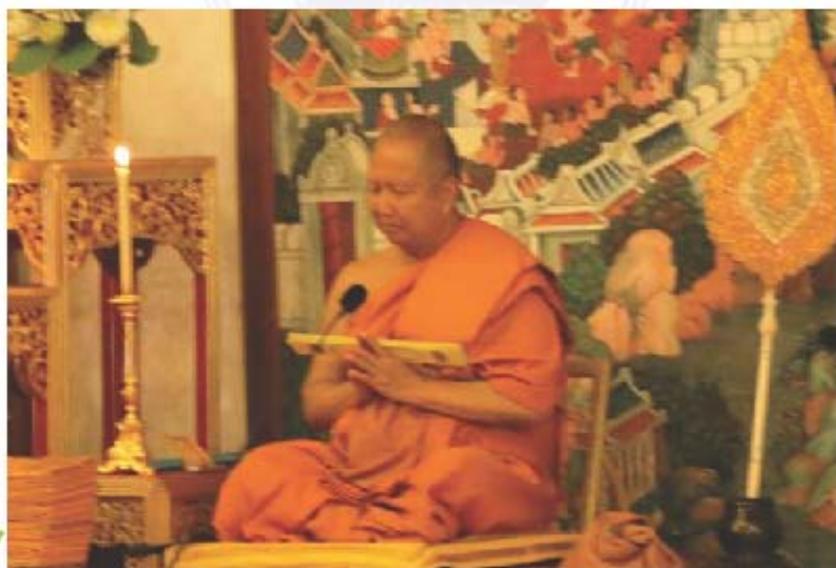

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง ๑๖

๑๗) พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง ๑๘

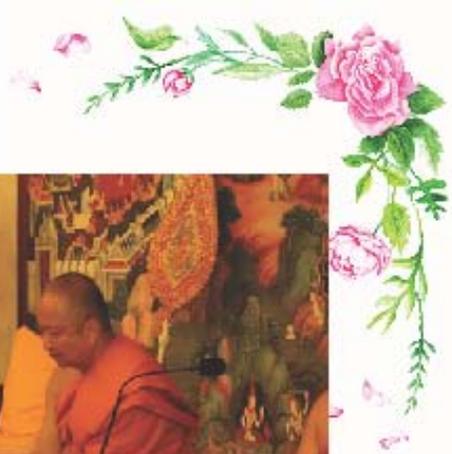

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง ๒๐

นาถกรณธรรมกถา ว่าด้วยธรรมสร้างที่พึ่ง ๒๒

